

**ԲԱՐԵՓՈՒՈՒՄՆԵՐՆ ԻՏԱԼԻԱՅԻ ԲԱՐՁՐԱԳՈՒՅՆ
ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳՈՒՄ**

Սաֆարյան Քրիստինե
ԵՊՀ, Հայաստան

Համառոտ ներածական: Իտալիան Եվրոպայի զարգացած երկրներից մեկն է: Եվ լինելով Բոլոնյան գործընթացի համահիմնադիր երկիր՝ Իտալիան ևս իրականացրել է Բոլոնիայի հռչակագրում նախանշված բարեփոխումները՝ Եվրոպական կրթական տարածք ինտեգրվելու նպատակով, միաժամանակ պահպանել է ազգային առանձնահատկությունները:

Սույն հոդվածում ներկայացվում են Իտալիայի բարձրագույն կրթության համակարգում իրականացված բարեփոխումները Բոլոնյան գործընթացի համատեքստում:

Հիմնախնդիրը: Բոլոնյան գործընթացի շրջանակներում իրականացված բարեփոխումների ուսումնասիրությունը հնարավորություն կտա դուրս բերելու Իտալիայի բարձրագույն կրթության համակարգում առկա ձեռքբերումներն ու զարգացման հնարավոր հեռանկարները:

Հոդվածի նպատակը: Սույն հոդվածի նպատակն է ուսումնասիրել և ներկայացնել Բոլոնյան գործընթացի շրջանակներում Իտալիայի բարձրագույն կրթության համակարգում իրականացված բարեփոխումները:

Բանալի բառեր: Իտալիայի բարձրագույն կրթության համակարգ, բարձրագույն կրթություն, Բոլոնյան գործընթաց, բարեփոխում, Եվրոպական կրթական տարածք:

Հիմնական նյութի շարադրանքը: Ժամանակակից կրթությունը մարդկային կենսագործունեության հիմքն է և հանդես է գալիս որպես հոգևոր մշակույթի ինտեգրող և ընդհանրացնող արժեք: Քաղաքական և իրավական մշակույթների հետ միասին կրթությունը ձևավորում է անձի էսթետիկ ու բարոյական հատկանիշները՝ հասարակական կյանքի հետ անբաժան կապով: Հասարակության մեջ կրթություն սոցիալական ինստիտուտի գործառնման նպատակն ազգի ինտելեկտուալ-բարոյական ներուժի ձևավորումն է: Իտալիայի ժամանակակից կրթության համակարգը ձևավորվել է, մի կողմից, պետական լայնամասշտաբ բարեփոխումների, մյուս կողմից՝ Բոլոնյան գործընթացով պայմանավորված բարեփոխումներով և Իտալիայի՝ համաեվրոպական կրթական տարածք ընդգրկվելու ձգտումով: Այսպիսով, Իտալիայի կրթության համակարգի կայացման ներքին գործոնները և դրա զարգացման արտաքին խթանները փոխլրացնող եղան:

Իտալիան բարեհաջող մասնակցում է բարձրագույն կրթության համաեվրոպական տարածքի ձևավորմանը, արդյունավետորեն իրականացնում է միջազգայնացման ռազմավարությունը և միաժամանակ պահպանում է ազգային կրթության առանձնահատկությունները [1]:

Իտալիայի բարձրագույն կրթության համակարգի կառուցվածքը

Այսօր Իտալիայի բարձրագույն կրթության համակարգը կազմված է համալսարանական, ոչ համալսարանական և մասնագիտական կրթության սեկտորներից:

Գործում են 52 պետական համալսարան, 3 տեխնիկական համալսարան, 3 համալսարանական ինստիտուտ և 2 համալսարան՝ օտարերկրացիների համար [2]:

Մինչև Բոլոնյան գործընթացի մեկնարկը իտալական համալսարանները շնորհում էին 4 աստիճան:

Համալսարանական առաջին աստիճանի՝ բակալավրի ստացման համար անհրաժեշտ է ավարտել եռամյա ուսումնական ծրագիրը և կուտակել 180 կրեդիտ: Այս ծրագիրը նախատեսված է մասնագիտական անհրաժեշտ գիտելիքների համալիրի յուրացման և մասնագիտական գործունեություն ծավալելու հմտությունների համար:

Երկրորդ մագիստրոսի աստիճանն է, որն ունի հետևյալ տեսակները.

- Laurea Specialistica – շնորհվում է երկամյա ուսումնառության ավարտին՝ որակավորման աշխատանք գրելուց հետո:

- Diploma di Specializzazione di Primo Livello – այս աստիճանի ստացմանը նախորդող ծրագիր է, ունի մասնագիտական կողմնորոշում և նախատեսված է նեղ մասնագետների համար: Թեև այս աստիճանը պաշտոնապես ընդունված է Կրթության, համալսարանների և գիտության նախարարության կողմից, այնուամենայնիվ այսպիսի ծրագրի ուսումնական պլանն այսօր բավականաչափ մշակված չէ:

- Master Universitario di Primo Livello – նախատեսված է Laurea-ի շրջանավարտների համար: Այս ծրագիրը տարբերվում է եվրոպական մագիստրատուրայից: Այն նախատեսված է մեկ ուսումնական տարվա համար: Ծրագիրն ակադեմիական կրթություն չի տալիս, այլ թույլ է տալիս ստանալ լրացուցիչ մասնագիտական որակավորում:

Կրթության երրորդ աստիճանը ներառում է ասպիրանտուրան և դոկտորանտուրան: Կիսամյակի կրեդիտների քանակը 30 է:

Ուսումնական տարում հաշվվում է 60 ակադեմիական կրեդիտ:

Բակալավրի աստիճան ստանալու համար ուսանողը պետք է կուտակի 180 կրեդիտ (3 տարի սովորելու դեպքում) կամ ոչ պակաս, քան 240 կրեդիտ (4 տարվա դեպքում) [3]:

Մագիստրոսի աստիճան ստանալու համար ուսանողը, որպես կանոն, պետք է կուտակի 300 կրեդիտից ոչ պակաս (5 տարի սովորելու դեպքում):

Կրեդիտները շնորհվում են առարկայի ամփոփիչ ստուգման (քննություն, ստուգաքն, թեստ և այլն) բարեհաջող հանձնումից (դրական գնահատական) հետո:

Շնորհվող կրեդիտների քանակը կախված չէ ստացած գնահատականից:

Ուսանողների լսարանային պարապմունքների հաճախումը հաշվառվում է բուհի հայեցողությամբ, բայց չի երաշխավորում կրեդիտների շնորհում:

Քաղաքական կոնտեքստը և բարձրագույն կրթության կառավարումը

1993-1999 թթ. Իտալիայում սկսվեց լայնածավալ բարեփոխում, որի զլխավոր նպատակը բարձրագույն կրթության համակարգի մոդեռնիզացումն էր՝ առկա ավանդույթների միաժամանակյա պահպանմամբ:

Կրթական բարեփոխումները տեղի են ունեցել քաղաքական և տնտեսական կարևորագույն փոփոխությունների՝ Իտալիայի առաջին հանրապետության փլուզման և երկրորդ հանրապետության կայացման ֆոնին:

Քաղաքական կոնտեքստի փոփոխումն ազդել է կրթական բարեփոխումների բնույթի վրա: Պատմականորեն այնպես էր դասավորվել, որ բոլոր համալսարանները և մասնագիտական դպրոցները ենթարկվում էին անմիջապես Կրթության նախարարությանը:

1999 թ., կառավարության վերակազմավորման և նախարարությունների թվի կրճատման հետ կապված, Կրթության նախարարությունը միավորվեց Համալսարանների, գիտական և տեխնոլոգիական հետազոտությունների նախարարության հետ: Արդյունքում ձևավորվեց կառավարման կենտրոնական մարմին՝ Կրթության, համալսարանների և գիտության նախարարություն: Վերակազմավորման գործընթացներին զուգահեռ տեղի էր ունենում բարձրագույն կրթության տարածաշրջայնացում:

Նույն՝ 1999 թ. միջնակարգ դպրոցների և համալսարանների կառավարման և ֆինանսավորման բաշխման պատասխանատվության զգալի մասը դրվեց կրթության կառավարման տարածաշրջանային մարմինների վրա: Կրթության, համալսարանների և գիտության նախարարության խնդիրները ներկայումս մարզերի և տարածաշրջանների կրթության դեպարտամենտների գործունեության կոորդինացումն է, ինչպես նաև պետության կրթական քաղաքականության որոշումը, իտալական կրթական հաստատությունների այլ եվրոպական երկրների բուհերի հետ փոխգործակցության ռազմավարության մշակումը:

Բարձրագույն կրթության համակարգի կառավարման գործում ակտիվ մասնակցություն ունեն նաև խորհրդատվական մարմինները՝ Համալսարանների ազգային խորհուրդը և Ազգային ուսանողական խորհուրդը: Համալսարանների ազգային խորհուրդը կազմված է համալսարանների ադմինիստրատիվ, դասախոսական կազմերի և ուսանողական կազմակերպությունների ներկայացուցիչներից:

Այսօր Իտալիայի բարձրագույն ուսումնական հաստատությունն ինքնավար ադմինիստրատիվ հաստատություն է, որն ունի ֆինանսների բաշխման, ինքնուրույն կրթական ծրագրեր մշակելու, գիտահետազոտական գործունեություն իրականացնելու իրավունք:

Իտալիայի բարձրագույն կրթություն իրականացնող հաստատությունների գործունեության հիմնարար սկզբունքներն արտացոլված են 1947 թ. Սահմանադրության մեջ, ինչպես նաև 1989 թ. հ. 168 ակտում:

Սահմանադրությունը հռչակել է բարձրագույն ուսումնական հաստատությունների ինքնավարությունը և ուսումնական գործունեություն ինքնուրույն կազմակերպելու իրավունքը՝ առկա օրենսդրության նպատակներին և խնդիրներին համապատասխան:

1989 թ. հ. 168 ակտն ամրագրել է բարձրագույն ուսումնական հաստատությունների կրթական գործունեություն ծավալելու, գիտահետազոտական մշակումների ներդրման, ինչպես նաև բյուջեի բաշխման իրավունքը: Օրենսդրությանը համապատասխան՝ բարձրագույն ուսումնական հաստատություններին (մասնավորապես համալսարաններին) տրամադրվեց բուհերի կառավարման մարմինների ձևավորման իրավունք:

Համալսարանի ղեկավարը ռեկտորն է, որը ղեկավարում է Ակադեմիական խորհուրդը (Senato accademico) և Կառավարման խորհուրդը (Consiglio di Amministrazione):

Մենատի կազմի մեջ են մտնում ակադեմիական հանրության ներկայացուցիչները, որոնք զբաղեցնում են իրենց կարգավիճակին համապատասխան դիրքեր:

Խորհրդի խնդիրը ուսումնական գործընթացի և գիտահետազոտական գործունեության վերահսկումն է: Կառավարման խորհուրդը պատասխանատվություն է կրում բուհի բյուջեի տնօրինման և բաշխման համար:

Բարձրագույն կրթության ֆինանսավորումը

Կրթության ոլորտի բարեփոխումների մեկնակետ կարելի է համարել 1994 թ. ընդունված նոր օրենքը, որի համաձայն՝ կենտրոնացված ֆինանսավորման համակարգից անցում կատարվեց միաժամանակյա ֆինանսավորման համակարգին (lump sum budget system):

2002 թ. կրթությանը (սկզբնական, միջնակարգ, բարձրագույն) հատկացված պետական ծախսերը կազմել են 9.9 % կամ ՀՆԱ-ի 4.7 %-ը, որից 1 %-ը բաժին է ընկել բարձրագույն կրթությանը [1]:

Դիպլոմներ և աստիճանաշնորհում

1999 թ. Իտալիայում սկսվեց բարձրագույն կրթության համակարգի վերակազմավորումը՝ համաեվրոպական կրթական տարածք ձևավորելու հեռանկարով: Բոլոնիայի հռչակագրի իրականացման ճանապարհին լուրջ փուլ դարձավ ուսուցման, դիպլոմների և կրթական աստիճանների համակարգի բարեփոխումը:

1999 թ. 508/99 դեկրետով սահմանվեց կրեդիտների նոր համակարգը, որը ստացավ *Credito formativo universario* անվանումը:

Համալսարանների մեծ մասը *Credito formativo universario*-ն սկսեց փորձնական կիրառել 2000-2001 թթ.:

Այսօր երկաստիճան՝ բակալավրիատ, մագիստրատուրա, համակարգին անցումը գրեթե ավարտված է: Մինչև 1999 թ. բարեփոխումը Իտալիայի համալսարաններում շնորհվում էր 4 տեսակի աստիճան՝ մասնագիտական աստիճան՝ *Diploma Universitario*, ակադեմիական աստիճան՝ *Diploma di laurea* (4-5 տարվա ուսումնառությունից հետո), մասնագիտական աստիճան՝ *Diploma di Specializzazione* (7 տարվա ուսումնառությունից հետո) և ակադեմիական աստիճան՝ *Dottorato di Ricerca* (8 տարվա ուսումնառությունից և ատենախոսություն գրելուց հետո) [4]:

Որպես ակտիվ բարեփոխումների արդյունք Իտալիայում ձևավորվել է Բոլոնիայի հռչակագրին համապատասխան դիպլոմների և որակավորման աստիճանների շնորհման միասնական համակարգ:

Ներկայումս համալսարանական առաջին աստիճանը (այն պահպանում է նախկին անվանումը՝ *Laurea*) հավասարեցվում է եվրոպական բակալավրի աստիճանին: Դրա ձեռքբերման համար անհրաժեշտ է ավարտել եռամյա ուսումնական ծրագիր և կուտակել 180 կրեդիտ (ECTS): Այս ծրագիրը նախատեսված է մասնագիտական գործունեություն իրականացնելու համար անհրաժեշտ մասնագիտական գիտելիքների և հմտությունների համալիրի ձեռքբերման համար:

Որակի ապահովման գործընթացը

Համալսարանների ինքնավարության աճի հետ կապված՝ իտալական բարձրագույն կրթության որակի գնահատման համակարգը հիմնվում է ինքնագնահատման վրա: Սկսած 1996 թվականից՝ Իտալիայի յուրաքանչյուր բուհում ստեղծվել է որակի գնահատման դեպարտամենտ, որն ինքնուրույն վերահսկում է կրթական ծրագրերի որակի գնահատման գործընթացները:

Կրթության որակի վերահսկման համալսարանական ստորաբաժանումների գործունեության համար Կրթության, համալսարանների և գիտության նախարարության կողմից ստեղծվել է բարձրագույն կրթության համակարգի գնահատման Ազգային ինստիտուտը (*INVALSI, Istituto Nazionale per la Valutazione del Sistema dell'Istruzione*):

Ազգային ինստիտուտի գլխավոր խնդիրներից են.

- որակի գնահատման միասնական մեթոդների և գործընթացների մշակումը,

- համալսարանների գործունեության որակի ամենամյա մշտադիտարկումը՝ հատուկ մշակված ցուցիչներով,

- համալսարանների կողմից ամեն տարի տրամադրվող կրթական ծրագրերի որակի գնահատման հաշվետվությունների վերլուծությունն ու դրանց հիման վրա ազգային հաշվետվության նախագծի մշակումը,

- գիտական աստիճան ստանալուն միտված նոր կրթական ծրագրերի ներմուծման առաջարկների մշակումը,

- որակի վերահսկումը: Ինչպես համալսարանների, այնպես էլ գիտահետազոտական կազմակերպությունների կողմից իրականացվող հետազոտական նախագծերի որակը վերահսկվում է Հետազոտական գործունեության որակի գնահատման կոմիտեի կողմից:

Իտալիան մտնում է Բարձրագույն կրթության որակի ապահովման եվրոպական ցանցի (European Network for Quality Assurance in Higher Education) կազմի մեջ: 1999 թ. ստեղծվել է հատուկ՝ «Բարձրագույն կրթության համակարգի գնահատման ազգային կոմիտե» միջնորդ կազմակերպությունը (CNVSU), որի խնդիրը համաեվրոպական չափանիշներին իտալական բարձրագույն կրթության մակարդակի համապատասխանության ստուգումն է:

Իտալիայի համար բարձրագույն կրթության կրթական ծրագրերի որակը ազգային առաջնահերթություն է:

Բարձրագույն կրթության միջազգայնացումը

Իտալական բարձրագույն կրթության համակարգի կարևորագույն խնդիրներից է կրթական ծառայությունների միջազգային շուկա դուրսբերումը: Իտալիայի համալսարաններում սովորող օտարերկրյա ուսանողների թիվը 2001-2003 թթ. 9855-ից դարձել է 10982 [5]: Այս խնդրի լուծմանը նպաստում է համատեղ միջազգային կրթական նախագծերի իրականացումը (օրինակ՝ Ֆրանս-իտալական, համալսարանը):

Միջազգայնացմանը միտված ծրագիր էր նաև երկրի բարձրագույն ուսումնական հաստատություններում անգլերենով կրթական ծրագրերի ստեղծումը՝ սկսած 2012 թվականից:

Եզրակացություն: Որպես իտալական կրթության համակարգի բարեփոխումների դրական արդյունքներ կարող ենք դիտարկել համալսարանների ինքնավարության աճը, բարձրագույն կրթության մասնագիտական սեկտորի կայացումը, բարձրագույն կրթության որակի գնահատման բազմաստիճան համակարգի կազմակերպումը, որը ներառում է նաև ինքնագնահատման գործընթացներ, Իտալիայի բուհերի միջազգայնացման արդյունավետ ռազմավարությունների զարգացումը և այլն:

Օգտագործված գրականության ցանկ

1. Борисенкова А. В., Вахштайн В.С., Железов Б. В., Горбунова Е. М., Мешкова Т. А. Актуальные вопросы развития образования в странах ОЭСР. М.: ИД ГУ-ВШЭ, 2005, 120 с.

2. <http://window.edu.ru/catalog/pdf2txt/701/58701/28587>.

3. <https://cyberleninka.ru/article/n/sistemy-vysshego-obrazovaniya-stran-gruppy-vosmi-italiya/viewer>.

4. International Higher Education, 2002, (http://www.bc.edu/bc_org/avp/soe/cihe/newsletter/News26/text002.htm).

5. WENR. World Educational News & Reviews. May / June 2004 (<http://www.wes.org/ewenr/-04May/Italy.htm>).

РЕФОРМЫ СИСТЕМЫ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ В ИТАЛИИ

Сафарян Кристине

Ереванский государственный университет,
Армения

Аннотация

Италия – одна из развитых стран Европы. И, будучи соучредителем Болонского процесса, Италия осуществила реформы, изложенные в Болонской декларации, с целью интеграции в европейское образовательное пространство, сохранив при этом свою национальную идентичность.

В этой статье исследуются реформы, которые произошли в итальянской системе высшего образования в рамках Болонского процесса.

Ключевые слова: система высшего образования Италии, высшее образование, Болонский процесс, реформа, Европейское образовательное пространство.

REFORMS IN THE ITALIAN HIGHER EDUCATION SYSTEM

Safaryan Kristine

Yerevan State University, Armenia

Summary

Italy is one of the developed countries of Europe. And, being a co-founder of the Bologna Process, Italy implemented the reforms outlined in the Bologna Declaration in order to integrate into the European educational area, while preserving its national identity.

This article examines the reforms that have taken place in the Italian higher education system under the Bologna Process.

Keywords: Italian higher education system, higher education, Bologna Process, reform, European Educational Area.

References:

1. Borisenkova A.V., Vakhstein V.S., Zhelezov B. V., Gorbunova E. M., Meshkovat A., Actual issues of education development in OECD countries. Moscow: HSE Publishing House, 2005. 120 p.
2. <http://window.edu.ru/catalog/pdf2txt/701/58701/28587>.
3. <https://cyberleninka.ru/article/n/sistemy-vysshego-obrazovaniya-stran-gruppy-vosmi-italiya/viewer>.
4. International Higher Education, 2002
(http://www.bc.edu/bc_org/avp/soe/cihe/newsletter/News26/text002.htm).
5. WENR. World Educational News & Reviews. May / June 2004
(<http://www.wes.org/ewenr/04May/Italy.htm>).

Материал был представлен и отправлен на рецензию: 29.09.2021

Принято к публикации: 05.10.2021

Рецензент: канд.пед. наук, доцент Мери Аветисян

The material was submitted and sent to review: 29.09.2021

Was accepted for publication: 05.10.2021

Reviewer: Assoc. Prof., Ph.D. Mary Avetisyan